

Beschrijven laat die zich niet.

Indenken ook niet.

Gevoelen eenigszins.

En in dat gevoel kunnen wij niet anders dan bewegen zingen: Lieve Heiland, Gij toch, Gij zijt hun roem, de kracht van hunne kracht.

HEPP.

De Ethischen en de Kerk.

Vóór eenige weken werd te Utrecht de vergadering gehouden tot versterking van het ethisch beginsel.

Wij hebben gewacht deze vergadering in ons blad te bespreken in de hoop, dat het referaat van Dr. J. F. Beerens over „De Ethischen en de Kerk” spoedig in druk zou verschijnen.

Waar dit nog niet is gebeurd, voorzover wij weten, willen we niet langer uitstellen.

De vergadering had met het oog op de statuten nog eenige formele kwesties af te doen. Zij had allereerst te handelen over den grondslag. Of liever — want daartusschen maakt men tegenwoordig een scherp onderscheid — over de doelstelling. Van eenige formuleering van den grondslag was zij niet gediend. Zij vergenoegde er zich mee het doel te omschrijven.

Ten slotte werd het volgende artikel aangenomen: „De vereeniging tot versterking van den invloed van het ethisch beginsel, inzonderheid in de Ned. Herv. Kerk, heeft ten doel, uitgaande van Gods openbaring in Christus en rekening houdende met de historische ontwikkeling van het christendom, te onderzoeken en te bevorderen wat in onze dagen uit dit beginsel voortvloeit voor persoonlijk leven, kerk en maatschappij.”

Natuurlijk kon men de kwestie van den grondslag niet geheel vermijden. Een doelstelling zonder grondslag is iets illusoirs. Men vindt hier dan ook den grondslag aangegeven in de woorden: „uitgaande van Gods openbaring in Christus en rekening houdende met de historische ontwikkeling van het Christendom.”

Met Gereformeerd oog bezien is deze formule uiterst vaag.

Men kiest zijn uitgangspunt in de openbaring Gods in Christus. Uitmend! Wij ook! Maar... hoe bleef die openbaring voor ons bewaard? Hoe komt die tot ons? Waar heb ik die?

Het trekt dadelijk de aandacht, dat hier over de Schrift wordt gezegd. Vanzelf schuilt hier opzet achter.

Men wil rekening houden met de historische ontwikkeling van het Christendom. Alweer prijsenswaard! Maar behalve de meest radicale richtingen willen dat allen, die nog aan den christelijken naam hechten. Ook de modernen. De laatste beschouwen juist hun opvatting als de rijpste vrucht dier ontwikkeling. Het komt er ook hier op aan, wat men voor ontwikkeling aanziet en wat niet.

Men moet als Gereformeerde een poosje in het Ethische gedachteklimaat hebben verloefd om te kunnen begrijpen, hoe men in zulk een formuleering ooit bevrediging kan vinden.

Dan voelt men pas de tegenstelling tusschen ethisch en gereformeerd.

Een Gereformeerde kan daarmee eenvoudig geen genoegen nemen.

Het oort de vergadering, dat zij geen poging deed om in troebel water te vissen. Dien schijn zou zij op zich hebben geladen, indien zij was ingegaan op het voorstel om de woorden „inzonderheid in de Ned. Herv. Kerk” te laten vervallen. Den laatste tijd toch zijn er van de zijde der zgn. „Jong-Gereformeerden” stemmen opgegaan om nauwere aansluiting bij de Ethischen te zoeken. Wanneer de vergadering genoemde clause had geschrapt, zou zij daardoor die toenadering zeer hebben vergemakkelijkt. Maar het getuigt van karakter, dat zij zich daartoe niet leende.

Als hoofdschotel werd opgediend het referaat van Dr. Beerens over „De Ethischen en de Kerk.”

Daarin komen momenten voor — wij gaan af op het verslag in de N. Rot. Cl. — welke ons zeer sympathiek zijn.

Zijn karakterisering van het ethisch beginsel was zwak. „Ethisch is men wanneer men den godsdienst beschouwt als iets dat de geheele persoonlijkheid raakt, niet in de eerste plaats het verstand, maar het hart, het centrum der persoonlijkheid.” Zoo betoogde hij.

Hierin nu schuilt op zichzelf niets specifiek christelijks.

Zóó zou ook een Mohammedaan, een Buddhist, een Theosoof tot de Ethischen gerekend kunnen worden.

Trouwens, de term „ethisch” heeft zulk een algemeene strekking, dat men er over verwonderd staat, hoe men hem ooit kan gebruiken om er een richting binnen het christendom door aan te duiden. Voor de Ethischen zelf schuilt in hun naam een niet geringe te achten gevaar.

Zoo licht kunnen zij onder suggestie van dien naam gaan meenen, dat zij de eenigen zijn, die den godsdienst beschouwen als de geheele persoonlijkheid rakende. Dat zij de Ethischen zijn.

Dat gevaar van exclusivisme is volstrekt niet denkbeeldig.

Zelfs een breeddenkend man als Dr. Beerens ontkomt er niet aan, indien althans het verslag zijn gevoelen juist weergeeft.

Hij moet n.l. te Utrecht hebben gezegd: „De Ethischen leggen den nadruk op het zedelijk karakter der waarheid in tegenstelling met confessionelen en gereformeerden, die het intellectuele karakter op den voorgrond brengen, al ontkennen zij natuurlijk dat zedelijk karakter niet.”

Nemen we hier nu „waarheid” in dien uitgebreiden zin, waarin de Ethische het gewoonlijk bedoelt, vatten wij voor een oogenblik „waarheid” op als van ongeveer gelijke beteekenis met religie, dan wordt hier den Gereformeerde iets in de gedachten geschoven, wat er op zichzelf niet in gevonden wordt.

Voor den Gereformeerde draagt de godsdienst niet boven alles een intellectueel karakter.

Ook volgens hem is de zetel der religie te zoeken in het „ik”, in het centrum der persoonlijkheid.

Hij kan er zich niet mee vereenigen, dat de Ethische hem zoo gaarne het merk „intellectualistisch” op den rug wil branden.

Het is zaak, dat Ethischen en Gereformeerden elkander beter trachten te verstaan.

Dan zal elk Gereformeerde zich wel tienmaal bedenken, eer hij den Ethische van oneerlijkheid, bedrog of kwade trouw verdenkt. Dat is zeker wel het laatste, dat men bij een tegenstander mag onderstellen.

Maar dan zal ook elk Ethische zijn kwalificatie van intellectualist, wanneer hij over den Gereformeerde als zodanig spreekt, moeten inhouden.

Doch ook al leert men elkander beter verstaan, zoo worden Gereformeerden en Ethischen het toch nooit met elkaar eens.

Op een synthese, op een fusie van beiden valt nimmer te hopen.

Het blijft thans even waar als vroeger: tusschen beiden ligt de Schrift.

Eigenaardig komt dat weer uit in het referaat van Dr. Beerens.

„Wie zijn de Ethischen?” zoo vraagt hij. En daarop geeft hij ten antwoord: Niet de menschen, die het zoo nauw met de waarheid niet nemen, zich tevreden stellen met een „afgezakke theologie”, in de algemeene verzoening gelooven, de heiligmaking op den voorgrond plaatsen, „Heer” zeggen, nieuwe gezangen zingen, vrij met de kerkelijke liturgie omspringen of aan „critiek” doen. Er zijn predikanten en gemeenteleden, die al deze kenmerken vertoonen en niet ethisch zijn, zooals omgekeerd er menschen zijn, die geregeld de wet laten voorlezen, enkel psalmen zingen, „Heere” zeggen, beweren dat zij niet aan critiek doen en toch ethisch zijn.”

Dat laatste is typeerend.

Zulke Ethischen, zegt de referent, beweren, dat zij niet aan critiek doen.

Let wel: beweren.

Daarin ligt opgesloten: inderdaad doen zij er wel aan.

Dit is en blijft dan ook een der hoofdenmerken van de Ethische Richting, dat zij de wedergeboren persoonlijkheid plaats boven de Schrift. De wedergeborene heeft zelf zijn houding tegenover de Schrift te bepalen. En nu kan hij zich veel of weinig met Schriftcritiek inlaten, hij blijft daarin toch vrij.

Als men nu openhartig tegenover elkander gaat staan, zal men moeten erkennen, dat op dit punt tusschen ethisch en gereformeerd nooit verzoening mogelijk is.

En hierin heeft men maar niet met een vraagstuk van ondergeschikt belang te doen.

Maar met een levenskwestie.

Er staat een gansche levensbeschouwing mee in verband.

Doch er is nog iets.

Aan het: tusschen ethisch en gereformeerd ligt de Schrift, moest toegevoegd worden: tusschen beide ligt ook de kerk.

Het kerkelijk besef scheen bij de Ethischen hoe langer zoomeer uit te sijten.

Er werden soms uitspraken vernomen, waaruit men zou opmaken, dat bij de Ethischen alle kerkelijke liefde gestorven was.

Het uitgangspunt van de Ethische richting is subjektivistisch.

En de konsekwentie van het subjektivisme is het individualisme.

Die konsekwentie werd door velen getrokken.

Dit doet Dr. Beerens echter niet.

Zeg, dat hij inkonsekvent is.

Goed.

Maar het is dan toch een gelukkige inkonsekventie.

Hij keurt het ten strengste af, dat vele Ethischen met minachting neerzien op al het „kerkelijke.” Terecht merkt hij op, dat het persoonlijk leven nu eenmaal de gemeenschap niet kan ontberen. Daarom eischt hij liefde voor de kerk. Die kerk is voor hem de onzichtbare kerk, „de heilige vergadering van Christus’ geloovigen.” Maar tevens acht hij het noodzakelijk, dat die kerk een vorm heeft. Die vorm is gebrekkig, maar toch onontbeerlijk. Zulk een kerk mag geen fundamenteelstrijdige leeringen toelaten, op straffe zijn eigen graf te graven. Zij mag geen belijdenis-kerk, maar

moet een belijdende kerk zijn, maar de belijdenis der leden dient toch te worden vastgelegd.

Hierbij liet hij in menige passage uitschijnen, dat het gereformeerde kerkbegrip het zijne niet is.

Toch nemen wij van zijn uitspraken over de kerk met ingenuïteit nota.

Maakt zijn idee onder de Ethischen algemeenen opgang, er zou veel gewonnen zijn.

Gewonnen met name voor ons volksleven.

Want de toenemende onkerkelijkheid is, op zichzelf genomen, reeds een onrustbarend verschijnsel.

Het zou ons verblijden, indien ook de Ethischen daartegen een dam zochten op te werpen.

Tot op heden vonkte hun houding in deze niet van geestdrift.

In de rede van Dr. Beerens beluisteren we echter een toon, die aangenaam aandoet.

Moge zij een kentering onder zijn geestverwanten inluiden.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Ontleding en Omschrijving der Economie.

In de meestal gebezigde omschrijving der economie als leer van de verzorging van den mensch met stoffelijke goederen komen twee dingen terecht tot uiting, n.l. dat het in de economie gaat om stoffelijke goederen en dat het gaat — zij het, zooals nader bliken zal, onder meer — om verzorging van den mensch er mede. Dat geeft reeds aanleiding om, gedachtig aan het standpunt, door Christus ten aanzien der stoffelijke nooden van den mensch ingenomen, de vraag te overwegen, of de Christen zich met de economie mag bezig houden. Die vraag is dan ook van groot gewicht, als men in zijn definitie van de economie niet zoover gaat als degenen, die haar omschrijven als leer van den rijkdom, deze wetenschap stempelende tot iets, dat onder een strenge veroordeeling valt van den Christus, die aan het streven naar rijkdom als gevolg, althans als sterk dreigend gevaar, verboden acht het vallen in de verzoeking en den strik. Ook al is de economie geen leer van den rijkdom, maar is slechts de verzorging van den mensch met stoffelijke goederen een integreerend deel van de economie, dan nog is dat genoeg om den Christen te noodzaken, bij gemotiveerde keuze het standpunt te bepalen, dat hij in verband met Christus’ uitspraken over ’s menschen stoffelijke nooden tegenover de economie zal innemen. Klare spraak is hier noodzakelijk.

Bezie ik de zaak goed, dan zijn de goederen, die voor den mensch van beteekenis zijn, drieërlei. In de eerste en voornaamste plaats zijn er de goederen, die ik als de geestelijke goederen in den meest absoluten zin of wel — als ik hier de trilogie ziel, geest en lichaam mag toepassen — als de zielegoederen zou willen aanduiden. Die zielegoederen worden beheerscht door, zijn gelegen in, de gesteldheid van het meest innerlijke van den mensch, in de verhouding van de ziel tot God. Vrede met God is het hoogste goed, dat genoten kan worden, het is ook een goed, dat door niemand of niets kan ontnomen worden. Wordt dat goed eenmaal genoten, dan ontnemt ook God, de eeuwige getrouwe, het niet meer, omdat het gegrond en vastgelegd is in het nieuwe verbond, dat God met Zijn volk gemaakt heeft, in de zoenverdiensde van Jezus Christus. Het is onafhankelijk van wat het leven verder biedt, beheerscht dit andere zelfs geheel. Naast dit hoogste goed gaapt niet een kloof, aan welker andere zijde het stoffelijk goed ligt. Er is in steen van een niet te overbruggen kloof een relatie tusschen die beide en zelfs is er een tusschenschakel, een overgangsvorm. Deze is te vinden in wat we, ter onderscheiding enerzijds van de zielegoederen, anderzijds van de stoffelijke goederen, geestelijke goederen kunnen noemen. Als ik enkele voorbeelden van die geestelijke goederen mag noemen, van die „hoogste” goederen, tot welker verdediging en beveiliging Europa zoo vaak is opgeroepen, dan wijs ik op recht, vrijheid, beschaving, een taak in het leven, huiselijk geluk. Recht, zeker het hoogste geestelijke goed, nauw verband houdend met, zelfs inhererend aan de zielegoederen, het eenige wat ten slotte den mensch bevredigt. Vrijheid, mits in het recht geworteld en niet in bandeloosheid ontwaard, beantwoordend aan een onweerstaanbaren drang van het menschenhart. Beschaving, met haar schoonheid van vorm strevend naar overeenstemming met de schoonheid van Gods werk en van Zijn wijze van doen. Een taak in het leven, waarnaar een zekere roep in en begeerte van het menschenhart uitgaat, beantwoordend een roep, die van God en van de samenleving tot den mensch uitgaat. Huiselijk geluk, het tegenbeeld in meer eenzijdig menschenlijken zin, als ik dat zoo zeggen mag, van het zielegoed, den vrede met God, en door de stoffelijke elementen, die het bij zijn opbouw zeker niet geheel missen kan, min of meer den overgang vormend tot de stoffelijke goederen, waarmede het geenszins vereenzelvd mag worden. Wat betreft deze stoffelijke goederen, die ik in de laatste en laagste plaats noem, behoeft ik geen voorbeelden te geven, wij ieder ze ziet en kent, maar... overschat. Wel men ik, in verband met ten deze heerschende misvattingen, in verband ook met de wel verkondigde, m.i. door